

Lesaka eta Luzaideko euskal testu parekatuak

JOSÉ M. SATRUSTEGI*

Euskal dialektologia premia handiko ikergaia da euskara batuaren eraginez euskalkien berezitasunak ezabatzen ari diren une honetan. Hori dela eta euskal testu zaharren lekukotasuna beharrezkoa du euskarak, izkribuen altxorra aberastu, iturriak aztertu eta ohiko hizkuntz eredu jatorrak zaintzeko.

Noizbait testu bera euskalki desberdinetan duintasunez emana izan bada herri-mintzairaren fidagarritasunez, izkribuak uste gabeko balioa lortzen du ikerlearentzat eta tokian tokiko hizkeren berezitasunarekin nabarmentzen da pasarte parekatuetan.

Lan honetan aurkezten diren argitara gabeko izkribuak Lesaka eta Luzaideko mintzaira herrikoian idatzitako bi sermoi luze dira. Karrrikako ahoskeratik hurbil dago Bidasoa aldeko testua. Anastasio Echeverri da bere egilea eta Elizondon jaio zen 1832ko apirilaren 16an. Apaiztu eta Lesakako parrokiako benefiziatu izendatua izan zen 1856an, eta hurrengo urtean idatzi zuen betikotasunari dagokion sermoi hau¹. Bi urteren buruan egin zuen apaiz sarrera Zugarramurdin² eta bertako erretor izan zen berrogeita hamar urtez, 1907an hil zen arte.

Bigarren izkribua Nikolas Polit Luzaiden apaiz eta Orregako kalonjeen priore izandakoarena da. Auritzen sortua 1834ko abenduaren 7an, 1858an apaiztu zen eta 1862an izendatu zuten Luzaide edo Valcarlosko arduradun. 1887an herria utzirik, Orreagan bere anaia Frantziskoren hutsunez priore egin zuten, eta bertan hil zen 1906ko ekainaren 3an.

* Euskaltzaindia.

1. Predikuaren izenburuan ezkerreko bazterrean honela dio:

Pred. 1857 el 8 y 15 Marzo á medias (Lesaca)

id 1858 el 7 de marzo á id (Lesaca)

id 1858 el 21 de id Zug(arramurdi).

2. Parrokiako artxibotik jasotako berriak Javier Sanzberro apaizak bidaliak dira. Anastasio Echeverriren sermoi eta eskuizkribuen bilduma nagusia Zugarramurdin dago.

Hemen transkribatua eta beste zenbait, Nikolas Politen paperekin niri eman zizkidaten Orreagan apaiz lagunek.

Hitzaldi biak neurri handi batean berdinak dira, tokian tokiko hiztegi eta aditz formekin. Lesakakoak garizumako bigarren igandearen aipamena egiten du gaian sartu aurretik, eta Luzaidekoak ez dakar atal hori. Alderantziz, hirugarren puntuaren hasieran bere atala eransten dio Polit jaunak eta ez dator Echeverriren. Besteetan, bien arteko lotura nabarmena da lerroz lerro ageri den moduan. Nork nori hartua? Luzaideko apaizak berekin zituen Echeverriren eskuizkribuak, haren bilduman agertu baitira. Adinaz bi urteren aldea besterik ez izanagatik, Polit seminarioan zegoen apaiztu gabe Echeverrik bere sermoia egin zuelarik Lesakan. Aurizkoa baliatzen da beraz Elizondokoaren paperez. Sermoi hau ez da, bestalde, bien arteko testu parekatu bakarra; Zugarramurdiko parrokian Echeverrik egindako lehen aurkezpena, lau urte beranduago errepikatu zuen Luzaiden Polit bikario berriak³. Elizbarrutiko gotzai-gutun bat ere itzuli zuen euskarara Luzaideko apaizak⁴, eta argitaragabeko bere euskal izkribuen bilduma aipagarria da benetan. Euskaltzale zintzo, apaiz jator eta idazle trebea sumatzen da akats gabeko bere iskione edo kaligrafia txukun eta ederrean. Enrike Zubiri «Manezaundi» gogoko dutenak ez dira aspertuko bere herriko apaizaren idazkera garbi eta ongi zainduarekin. «Bordel» bertsulariarekin batera hiru dira, horrela, euskal letreren arloan Luzaideko mintzaira maisuki landu duten idazleak.

EUSKARA

Lan honen helburua ez da euskalki bien arteko berezitasun nabarmenak aztertzea, hizkuntzalari eta filologia munduan dabiltzanei aztergaiak eskaintzea baizik.

Lehen begiratuan agertzen dira bien arteko zenbait desberdintasun. Lesakako izkribuan, adibidez, hitzaren amaierako *-a* artikulua mantentzen da erakuslearekin batera: *eguna eq, arriya hoq*. Eta joera bera du aditzarekin nahiz hitz-laguntzailearekin: *anciya dagona ura, espantagarriya au*. Luzaideko papereetan ezabatu egiten da artikulua. Hona adibide argia:

«Auche da, araco pensamentu, munduco yende mortalaz añ lastimagarriqui anciya dagona ura, gizonen memoriyatiq veñere apartatu viar esluquiena ura: araco pensamentu miragarriya ura icusi dattezquien gauza guziyeq viño gorago, gu alchatzen gattubena ura, munduco qriaturen desverdiña ura gure ganiq arrancatzen dubena ura», e.a. (A. 34-38)

Luzaideko testu parekatuak beste itxura hau du:

«Au da, munduco yende mortalez ain lastimagarriqui ahantziiq doon pensamendu ura, guizonen memoriatiq beinere apartatu behar ezluquena: pensamendu miragarri ura, icus daitezquen gauza guziaq bano gorago gu alchatzen guitiena, munduco creaturen amodio soberaquina gure ganiq quentzen diena» (B. 34-38)

3. Izkribu biak argitaraturik daude. Ikus Echeverrrena, «Textos dialectales de documentos religiosos vascos». 1 Lesaka. 2 Zugarramurdi. FLV 48, 1986, p. 301. Nikolas Politen kopiarentzat ikus, «Textos dialectales de documentos religiosos vascos». 3 Luzaide-Valcarlos. FLV 49, 1987, pp. 97-115.

Beste sermoi batzuek Donostian argitaratu genituen. Ikus, «Luzaideko euskara Nicolas Polit zeneraren izkribuetan». ASJU XX-3, 1986, 787. or.

4. «Iruñeko elizbarrutiko izkribu baten itzulpena Luzaideko mintzairan» SENEZ 15, 1994, 73-93. or.

Bidasoa aldeko ereduan bustidura azpimarratzen da: *veñere, dattezquien, viño, desverdiña*. Luzaidekoan ez dago bustidurarik: *beinere, ditezquien, bano, soberaquina*.

Echeverrik erdarakada gehiago sartzen du eta, orohar, idazkera arrunta goa da berea Luzaidekoa baino. *Vigueta* (gibela), *vague* (gabe) edo *vaguia* (gabia) bezalako hitzen barne aldaketak erabiltzen ditu, eta *verila* (berehala) moduko laburdurak. Hiztegi oso desberdina da biena eta aditz formak tokian tokikoak.

Arazoa da, Echeverrik zenbateraino kutsatua duen jakitea Elizondo sorreriko hizkerarekin bere izkribua, hala nola Aurizkoarekin Politek Luzaidekoa. Honena fidagarria da dudarik gabe, eta Bidasoa aldeko mintzaira aztertu dutenek esango dute bestea.

Maileguetako *t/d* aldagaietan kontrako joera nabarmena azaltzen da. Bokal artean Echeverrik *d* idazten du beti, eta Polit jaunak *t*: *estadu/estatu* (61); *eternidadia/eternitatia* (71); *conformidadian/conformitatian* (136); *vanidadietaiq/vanitatetaiq* (158), *fragilidadel/fragilitate* (319). Behin edo beste *n* konsonantearen atzetik ere sumatzen da jokabide hori, hala nola, *ondasun/ontasun* (52), *emendiq/ementiq* (157), *verandul/veranta* (435) eta *nondiq/nuntiq* (419).

Elizgaietako maileguetan, hala ere, erabat bestelako bidea daramate biek. Han *d* egiten zuen Echeverrik, *t* idazten du hemen; eta Politek *d*, aurreko *t* haren orde: *pensamentuba/pensamendu ura* (51), *santubaq/saindiaq* (144), *sacramentubeterat/sacramendietara* (183), *mandamentuben cumplimentuban/mandamendien complimendian* (191), *movimentuban/movimendian* (176), e.a.

Salbuespenez, *tormentu* (113) hitza dute biek berdin idazten.

Beste desberdintasun askoren artean, *pecatari/becatari* (416), eta *gostosuetaiq/costosuetaiq* (133) bezalako ñabardurak aztertzeko altxor aberatsa eskaintzen die euskal filologiako ikerleei hainbat puntutan Pirine alde bietako euskararen konparaketak Nafarroan.

Hitz eta esaera errepikatuak parentesi artean dakartza Luzaideko izkribuak eta horrela traskribatu dira kurtsibaz. Testuen konparaketa errazteko bi zutabetan ipini dira eta zenbaki berdina eman zaie bien lerroei, A letraz izendatuko delarik Lesakako izkribua, eta B-rekin Luzaidekoa.

ETERNIDAD D^a. 2^a. QUADRAG.
Dominum tuum adorabis et illi soli servies
 (Mat. c. 4 v. 10)

Eramanen zubela espiritubaq Jesus desiortat Demoniyuaq tenta zezan dio gaur S. Mateoq; lentavizicoriq* erranzion demoniyuaq Jesusi, baldin Jangoicuaen Semia baiz, aguinzaq, arriya hoq* viyur dattezen ogui: vigarrencoriq seguitucion vere borondatez Jesuseq tentazalliari, eta yarri ziren viyeq temploco galdurrabaren gañian, erran cion Diabrubaq Jesusi, baldin Jangoicuaen Semia baiz, botazaq emendiq ere buruba, bada escribittuba ciagoq, Jangoicuaq aguinyu ciola vere Anguerubey¹⁰ i escubetan guelditzeco miñiq artu eztezaquen: azquenecoriq guiatusuben Diabrubaq Jesus mendi alto baterat manifestatu ciotion* munduco erreynu guciyeq eta equin gloriya, eta erran cion, orcheq guciyeq emanenttiat baldin lurrian belaunicaturiq adoratzan vanauq.

Orduban errancion Jesuseq, guaye Satanas, bada escribittuba ciagoq, adoratuco duc ere Jangoico Jauna, *Dominum Deum tuum ...* Permitittucion J. Cristoq Demoniyuari tentatzezan, aditzerat emattiatigatiq iñorere etzagola tentaciyotiq libre, eta guciyeq garela tentatubaq dion vezala Santiago Apostolubaq *unusquisque tentatur á concupiscentia sua* (C. C.1 v. 14) eta demoniyuari²⁰ eman cion errespuestarequin digu eracusten, nola biar ttugun tentaciyuaq garattu, mattaturiq Jangoicua gauza guciyen gañian, ari bacarriq servitzen diogula, au baita tentaciyoaq garaitzeco mediyoric eficazena, eta mattatzen dugu Jangoicua gauza guciyeq viño gueyago? Hay! icusten dena da Mundubaq Demoniyuaq eta Araguiyaq presentatzen ttiguzten* tentaciyuaq direla consentitzen, eta Jangoicuaenganaco amoriyua eta serviciyua direla despreciatzen eta desestimaten ¿eta cergatiq? Ceren ez tiren iduquitzen pensamentuban eternidadeco eguna eq, edo betico dichosuaq, edo betico desdichatubaq³⁰.

A. LESAKA

¿Norq emanenttio gaur nere ezpañey itzaq, nere entendmentubari pensamentubaq, nere espiritubari fervoria, nere Ministerioari corresponditzen zayon bezalaco zelo bat, zubey gaur Christandadeco egui añ espantagarriya au proponitzeco? Auche da,

B. LUZAIDE

¿Norq emanen dazco egun ene ezpainer itzaq, ene adimendiari pensamendiaq, ene izpiritiari fervoria, ene ministerioari corresponditzen zacon bezalaco celo bat, cier proposatzeco eternitatiaren pensamendu icaragarria? Au da, munduco yende morta-

A 2. *lentavizicoriq* Euskal hitzetan -nd- egin ohi du: *ondasun, nondiq, emendiq, verandu* e.a. Maileguetan alderantziz, -nt-: *cumplimentu, salvamentu*, e.a. Beraz, *lendavizicoriq* izan zitekeen.

A 3. *arriya hoq*. Horrela gordetzen da artikulua erakusle aurrean.

A 13. *ciotion*, zizkion.

A 26. *ttiguzten*, dizkiguten.

araco pensamentu, munduco yende mortalaz añ lastimagarriqui anciya dagona ura, guizonen memoriyatiq veñere apartatu viar esluquiena ura: araco pensamentu miragarriya ura icusi dattezquien gauza guciyeq viño gorago, gu alchatzen gattubena ura, munduco qriaturen desverdiña ura gure ganiq arrancatzen dubena ura, viciyuq aborreciyerazten eta virtutien⁴⁰ egerciciyorat poderosoqui mugierazten gattubena ura: auche da araco pensamentu icaragarriya ura, guizon deniq valientiena icaratzen, yaquinsun deniq presumittuben* desengañatzen, soberbo deniq altuvueña humillatzen, deshonestuen verotasunaq itzaltzen, abaruba, vere ondasun injustubetatiq iraunzten ttubena ura: aucha* (sic) da araco pensamentu andiya ura, ceñen vistan baitirudite ttiquiyaq martiren tormentubaq, Anacoretan penitencia espantagarriyaq, eta orañiq munduco mendiyaq ere doblatzen, eta chiquitzen baitire: auche da azquenian pensamenturiq edo ideariq eztuben pensamentuba ura, ceñen presenciyen icusten baitugu deusezerat⁵⁰ viyurzen empleguriq ilustrienaq, edertasun deniq perfectubenaq ondasun deniq andiyenaq, eta desaguerzen aziaq* daraman polbua vezala erainubaq* eta Ymperiyuaq: auche araco David penitencia icaratzen zuben, eta vere biciyaren emienda oso baterat determinatzen zuten betico urtieq, erratten zubenian *Cogitavi dies antiquos, eta annos aeternos in mente habui* (Ps. 76 v. 6) Yarnitzen consideratzen, beti iraun viar duben egunetan, betico urtietan eta equin pensamentu espantosuaq quendu cidan nere loa, bustierazi cit-

lez ain lastimagarriqui ahatziq doon pensamendu ura, guizonen memoria-tiq beinere apartatu behar ezluqueña: pensamendu miragarri ura, icus ditezquen gauza guciaq bano gorago gu alchatzen guitiena, munduco creaturen amodio soberaquina gure ganiq quentzen diena, vicio eta becatiaq aborrecihazten eta vertuteen practicatzera⁴⁰ iguihazten guitiena: au da pensamendu icaragarri ura, guizon deniq curayosena icaratzen, yaquinsun deniq presumitiena desengañatzen, sobervio deniq urgulutsiena humiliatzen, deshonesten verotasunaq eta pasioniaq itzaltzen, avarua, vere untasun inyustuetaiq erauntzten diena: au da pensamendu aundi ura, ceinaren vistan iduri baitute ttipiaq martirren tormentiaq eta Saindien penitencia icigarriyaq: au da pensamenduiq edo ideyatiq eztien pensamendu ura, ceinaren presencian icusten baitugu ezyeuserat viurtzen emplegüiq⁵⁰ ilustrienaq, edertasun deniq perfectenaq, untasun deniq aundienaq, eta desaguerzen, aiciaq daraman errautsa bezala, erresumaq eta imperioaq: au da, azquenian, David penitenta icaratzen cien, eta vere vicitzaren erreforma oso baterat determinatzen cien pensamendu ura, erraiten cienian: Cogitavi dies antiquos, et annos aeternos in mente habui (Ps. 76). Yarni nintzan* consideratzen beti iraun behar duten egunetan, betico urteetan, eta pensamendu icigarri uneq quendu zahan ene loa, eta bustiaci zazquidan ene ohatzia eta ene yanaria ene nigarrequin, ezarriq ene veguien aitzinian ene crima guciaq,⁶⁰ Yaincoaren colera yustua, aren presenciarat aguertzeco

A 43. *deniq presumittubena izan behar dute.*

A 45. *auche.*

A 53. *aziaq, haizeak.*

A 53. *erreinubaq.*

B 55. *Nintzen, Luzaideko mintzairan.*

tidan nere guatzia, eta nere yanaria, nere nigar zaminequin, paraturiq nere veguiyen aincinian nere maldade guciyeq,⁶⁰ Omnipotentiaren colera justuba, aren presenciyerat aguerzeco arquitzen naizen estadu tristia, eta nere esperuan dagon betico castigua, baldin ezpada urricaltzen nere doloriaz, nere suspiruaz eta nere eguiyazco penitenciyaz: Peniteciya auche da bada niq culporen naufragiotiq ittotzeticq libratzeco artu viar dudana ola infernuco Ytsaso ondoriq vaguiartan itto esnadien*. Niq determinatzen dut nere vici guciyan penitencia eguitia, ni besarcetzen naiz penitencia onequin eta diot *Ecce nunc caepi, haec mutatio dexteræ excelsi* (Ps. 76) Yaquin veza mundu guciyaq nere vicitzaren emienda, da Jaunaren misericordia poderosoaren⁷⁰, eta eternidadian pensamentu provechosuaren ondoria ¡Oh eternidadia, eta ceñ resolucione eta proposito añ Santubaq ttuzun causatzen eta engendratzen! Oh eternidadia, erratten zuben S. Agustineq zutan pensa eta emiendatzen eztena, edo ucatu du fediaz edo galdu du viyotza. *Oh Aeternitas! qui te cogitat nec paenitet, aut certe fidem non habet au(t) si habet cor non habet (in soliloq)*

Nondiq vada A.M. eldu da pensamentu provechosua oneq, ez causatzia zuben viyotzetan Daviden eta verze eternidadian serioqui pensatu duten battan causatu cituzten ondore osasungarriya hoq? Ay eta niq certaco dut galdetzen, baldin guciyeq icusten vadugu.⁸⁰ Ceren ezten pensatzen eternidadian: bay Jaunaq: *et non est qui recogitet in corde*: ¿Cergatiq ari da orduco guizon ura amberce empe-

aurquitzen nizan estatu tristia, eta ene beha doon punimendia, baldin ezpada urricaltzen ene doloriaz, ene pleñiez eta ene eguiazco penitenciaz. Penitencia au da bada niq artu behar dutan erremedio eta defensa libratzeco becatutiq eta Ynfernian ez erortzeco. Niq determinatzen dut ene vici gucian penitencia eguitia, ni besarcetzen niz penitencia unequin eta diot: Ecce nunc coepi haec mutatio dexteræ Excelsi (Ps. 76). Yaquin veza mundu guciaq ene vicitzaren erreforma da Yaunaren misericordia boteretsiaren⁷⁰ eta eternitateco pensamendu valiosaren ondoria. ¡O eternitatie, eta cein resolucione eta proposito ain saindiaq causatzen tuzun! ¡Oh eternitatie!, erraiten cien S. Agustineq, zutan pensa eta vicitzaz cambiatzen eztena, edo ucatu du fedia edo galdu du viotza. ¡Oh aeternitas! qui te cogitat neq paenitet, aut certé fidem non habet, aut si habet cor non habet.

¿Nuntiq veraz eldu da, E.A.M., pensamendu valios uneq ez causatzia cien viotzetan Daviden eta bertze eternitatiean serioqui pensatu dutenen baitan causatu cituzten ondore osasungarri hoq? ¿Bana certaco galdeguiten dut niq, baldin gucieq icusten badugu.⁸⁰ Ceren ezten pensatzen eternitatiean: et non est qui recogitet in corde ¿Cergatiq ari da guizon ura aimbertzee empeñoiquin vere

B 58. ofea, Luzaiden.

A 66. esnadien, eta alderantziz zaminequin (A 59). Dirudienez, arazoak ditu Elizondoko semeak s/z letrekin.

ñorequin vere ondasunaq verretzen, egun añ laburreteco, eta eztu pausuriq ematten vere dicharaco vetico urtietan? Ya erran dut ceren ez tuben eternidadian pensatzen, *et non est qui etc.* ¿Cergatiq araco emacumiaq ttu emplegatzan ordu osuaq usteldu viar duben eta dembora guttiyaren varrenian zizariyen yanariya izan viar duben vere gorputzaren apainzen eta ezta ocupatzen pusco bat siquiera veñere ill biar ez tuben vere animaren adornatzen?⁹⁰ Ay! Niq ez tut dudatzen berriz ere errattia, ceren ez tuben pensatzen etorri dadian *et non est qui etc.* Vada cer, eternidadiaq, bay eternidade espantosuaq, ez tu mereci guq artan pensatzia? Hay, bayetz christau mattiaq! hay bayetz! Viño munduco yende mortalaq ttuzte inguratzen Yt-sasoa eta lurra, diré izerditzan, diré negatzen, dabilza errestaca, munduco convenienciyaq eta ondasunaq eguitiatiq, eta ez tiré muguitzen eta ez pausuriq dute ematten, betico dicha eta betico ondasunaq seguratzeco, ceren ez tuten pensatzen *aeternidadian, et non est etc...*¹⁰⁰

Atozte bada mortalaq zuben eternidadiazen itcherat pensamentubarequin, artan eguiyazqui sartu viño len: atozte, eta saya zatetzte yaquitterat, viño ez cer den eternidadia, ceren den ezin explica dattequiena viño aren propiedadiaq diré: 1a. Eternidadia da ezin escapa dattequiena: 2a. Eternidadia da gauza gordia: 3a. eta eternidadia da ezin erremediya dattequiena. Espero dut Jangoicuaren battan iru pensamentu sencillo viño provechosuquin zubeq abandonatuco duzubela munduco criaturen ganaco afecto gaisto guciya, eta paratuco duzubela zuben criadorian: espero dut eguiñen duzubela nigar zuben becatubetaz, eta eguiñen ttuzubela penitenciyaren frutu dignuaq¹¹⁰.

untasunaq emendatzen egun ain laburretaco: eta ez tu pausuriq emaiten vere urostasunaren betico urteetan? Ya erran dut: ceren ez tien eternitatian pensatzen: et non est qui recogitet in corde ¿Cerengatiq emazte areq empleatzen tu oren osuaq usteldu behar dien eta dembora guttiin barnian arren yanaria izan behar dien vere gorputzaren apaintzen, eta ezta ocupatzen apur bat bedere beinere il behar ez tien vere arimaren adornatzen?⁹⁰ ¡Ay! niq ez tut dudatzen berriz ere erraitia, ceren ez tien pensatzen eternitatian: et non est qui recogitet in corde ¿Cerengatiq presuna ura emaiten da deshonestqueriari, bertze ura edanari, bertzia ohoinguari, fraude eta inyusticiari; itz batez, cerengatiq becatari guciyaq osticatzen dute Yaincoaren legue saindia, satisfatziatiq mementu batez veren pasioniaq, eta ez tira ensehatzen practicatzerá seculacotz uros eguin behar guituzten obra unaq? Cerén ez tuten eternitatian pensatzen: et non est qui recogitet in corde. ¿Bana cér? Eternitatiaq, eternitate icigarriaq, ¿ez tu merechi guq artan pensatzia? Ezta dudaiq bayetz: bana munduco yende mortaleq inguratzen tuzte itsasua eta lurra, icerditzan dira, aquitzen dira, dabilza errestan munduco convenienciyaq eta untasunaq eguitiatiq; eta ez tira iguitzen ez etare pausuriq emaiten betico untasunaq eta seculaco urostasuna segurtatzeco, ceren ez tuten pensatzen eternitatian: et non est qui recogitet in corde¹⁰⁰.

Zaurte bada mortalaq cien eternitaziaren echerat, pensamendiaiquin artan eguiyaz sartu bano lehenago: zaurte eta enseha cizte yaquitera, bana ez cer den eternitatia, ceren den ecin explica daitequena, baicican aren iru propietate edo circunstancia principalaq baitira: 1. Eternitatia da ecin escapada daitequena: 2. Eternitatia

¡Oh Jangoico eternua idequizitzu* gure animaco beguiyac araco finiq eztuben demboraren atieq, non gure betico animaq gozatuco baitu acabilliq vagueco dicha bat, edo esperimentatuco betico tormentu bat: idequitzio zu ere gure sentiduey zure Ama Santisimaren vittartacotasunaz, guq ezauturiq gure arima dela eterna, eternua gure destinua, eternua zarela zu, desprecia dezagun munduco demborasco gauza guciya, edo eguin dezagun usariyua munduco gauzaz, naiz bai, eta naiz ezpailire vezala, onequin erditsi dezagun dichosuaq vetico izattia: auche da Jauna guq zuri escatzen dizugun guciya zure veñere manchariq izandu etzuben Amaren medioz, ceñen amparuan paraturiq nere confianza guciyaq* nuaye asiyera ematterat nere sermonari Ave Maria¹²⁰.

1

Eternidadiaq eztu escapuriq: Bay Cristau mattiaq zubeq daquizube, zubeq eta ni izandu guiñela concebittubaq yayotzeco, yayo guiñela vicitzeco, vizi garela iltzeco, eta illen garela yuzcatubaq izatteco, eta izanen garela yuzcatubaq betico premiya, edo castigua, guziz Poderosuaaren escutiq errecibitzeco, gure obra onen edo gastuaren conformedaderat: gu lurraren gañian vici garen vizquivittartian oroipenaren vaguetasuna da gure eta gu inguratzen gattuzten gauza guciyen marca: guciya da mudanzaq eta contingenciaq¹³⁰.

A 111. *idequizquitzu.*

A 119. *guciyaquin*

da gauza gordia; eta 3. Eternitatia da ecin erremedia daitequena. Vorchatia niz cien atencioniaz abusatzera, costumatzen dutana bano gueyago luzatuz; bana condutzen dut cien pacienciaiquin, eternitatiaren iru circunstancia oon esplicatzeco.¹¹⁰

¡Oh Yainco eternala! Ydequizquitzu gure arimaco veguier (finiq) acabantzaiq eztien demboraren borta, nun gure arima eternalaq gozatuco baitu seculaco urostatun bat, edo esperimentatuco betico tormentu bat: idequizquitzu ere gure sendimendier amorocatican eta guq ezautuz gure arima dela eternala, eternala gure destino edo suertia, eta eternala cirrela zú, desprecia ditzagun munduco demborazco gauza guciaq, edo eguin dezagun etaz usaya indiferent bat heq ezipalira bezala, guisa untan erdies dezagun beticotz urotaq izaitia. Au da, Yauna, guq zuri escatzen dauzugun gracia, secula manchaiq izan etzien zure Ama Sandiaren intercesionez, ceina salutatzen baitugu gucieq Gabriel Aingueruaren itzequin .. Agur Maria¹²⁰.

1

Eternitatiaq eztu escapuiq. Cieq daquicie cieq eta ni concebitiaq izan guinela sortzeco, sortu guinela vicitzeco, vici guirela iltzeco, ilen guirela yuyatiaq izaiteco, eta izanen guirela yuyatiaq betico premia edo punimendia Yaincoaren escutiq errecibitzeco gure obra unen edo gaistoan conformitate-ra. Gu lurraren gainian vici guiren vittartian, inconstancia da gure eta gu inguratzen guituzten gauza guciyen marca gucia da mudanzaq eta dudaq.¹³⁰ Yzan guitezque aberatsaq Evangelioa avaro ura bezala, bana guisa verian yauts +uitezque ura ba-

Yzan gattezque aberetsaq Evan-
gelioco avarua ura vezala, viño baye-
tere yautsi gattezque ura vezala Yn-
fernurat banquetietatiq, eta gala cos-
tosuetiq; Yzan gattezque pobriaq La-
zaro vezala, vino bayetere Jangoicua-
ren graciaq lagunduriq, segui dioz-
quegu* paciencian trabajubetan, vi-
yotzeco ontasun eta zuzentasunian,
eta Jangoicuaren borondate Santua-
ren conformidadian eta izan erama-
naq Paradisorat: Yzan gattezque ya-
quinsunaq Salomon vezala, eta izan
gattezque tonto batzubeq Roboan
vezala: igan gattezque tronorat eta
Erregue poderoso batzubeq, izan
Alejandro, David, Asuero, Navuco-
donosor eta berce aunitz vezala, viño
bayetere etorri gattezque tronotiq¹⁴⁰
suerte deniq miserablienerat An-
droncio eta Vitelio vezala: Allegattez-
que orañiq guizonen desprecia eta
Puebluaren furiya eta crudeldiaren
gaya izatterat: allegattezque zartzera:
vayetere illgattezque gaur vertan:
allegattezque Santubaq izatterat, ba-
yetera falta dezaqueguque onaren
edo onguiyaren iraupenian, eta aca-
batu gure viciya becatubaren pisu
senduwarequin enredatubaq: viño ve-
ticuaq izattia ezin utzi dezaquegu:
eguizazube nai duzuben guciya vizi
zarateño, erratten zuben S. Ambro-
sioq, viño entendizazube zuben espe-
ruan dagola erremedyorik vague
onaren edo gaitzaren eternidade bat.
*In hanc vel illam aeternitatem cadam
necesse est* (S. Amb. sup. Ps. 118)¹⁵⁰.

Nola gure eriotzia baitago gure
eternidadiarequin oso osoqui irachiya,
eta nola guciyeq ill viar tugu*, onen-
gatiq guciyeq erremedyorik vague
viar dugu eternidadiaren itchean sar-
tu: Bay A.M. zubeq eta niq, dembora
gutiyaren barrenian viar dugu argui-

zala Ynfernurat banquete eta vanitate
gostosuetaiq: izan guitezque pobriaq
Lazaro bezala, bana guisa verian
Yaincoaren graciaq lagunduiq imita
dezaquegu paciencian trabailutan,
viotzeco untasun eta zucentasunian,
eta Yaincoaren vorondate saindiaren
conformatian, eta izan eremanaq
Parabizurat. Yzan guitezque yaquin-
sunaq Salomon bezala; eta izan gui-
tezque ignorantaq Roboan Salomonen
semia bezala. Ygan guitezque tronurat
eta izan erregue andi batzu, David
eta bertze anitz bezala; bana guisa ve-
rian eror guitezque tronotiq¹⁴⁰ suerte
deniq miserableenerat Manases beza-
la, eta el guitezque oraino guizonen
desprecia eta yendien furia eta crude-
litiaren gaya izaitera. El guitezque
zahartzera bay etare il guitezque gaur
verian: izan guitezque saindiaq, bay
etare falta dezaquegu unaren edo on-
guiyaren iraupenian, eta finitu gure vi-
cia becatuco estatian nahasiaq. Bana
beticuaq izaitia ecin utz dezaquegu.
Eguin zacie nahi ducien gucia vici
cizteno, erraiten cien S. Ambrosioq,
bana comprendi zacie cien beha doola
erremedioiq gabe unaren edo gaitza-
ren eternitate bat. In hanc vel illam
aeternitatem cadam necesse est¹⁵⁰.

Nola gure eriotzia baitoo gure
eternitaiquin oso osoqui yuntatia
eta nola gucieq il behar baitugu,
orregatiq gucieq erremedioiq gabe
behar dugu eternitaiaren echian sar-
tu. Bay, E.A.M.*: cieq eta niq, dem-
bora laburraren barnian behar dugu

A 134. diezaiokegu.

A 152. dugun.

B 153. E.A.M., ene aditzaile maiteak.

ttu edo Jangoicurequin Zeruban edo Luciferrequin Ynfernuban; egun gutiren barrenian, oran lurraren gañian vici garen guciyaq, desaguertuco gara emendiq eta pasatuco gara viño norat? Hay nere Jangoicua, gala eta vanidadietatiq erauntziyaq, ondasunetatiq villussiyaq, empleguetatiq apartatubaq, aidietatiq separatubaq, guere obra onaq edo gaistoq verce adisquide eta lagunzalleriq vague,¹⁶⁰ ubillyuco* gara gure eternidadiaren aterat, bay gure eternidadiaren, araco eternidade, guq gure humildadiarequin, gure pacienciareq(ui)n, gure garvitasunarequin, gure caridadiareq(ui)n, gure mansotasunareq(ui)n, gu(re) penitenciyareq(ui)n, gure oraciyuareq(ui)n Salvamentu santubeq maiz eta frutubarequin errecibittu izandubarequin, eta gure estaduco obligaciyeuen cumplimentu puntualarequin irabci ganuben arterat, edo araco eternidade, guq gure soberviarequin, gure destemplanzarequin, gure lujuriyequin, gure viyotzeco abariciyarequin, eta Christavaren eta gure estaduco obligaciyeuen abandonuarequin merecittu ganuben arterat¹⁷⁰.

Yuanen da guizona dio Espiritu Santubaq erremeriyoriq vague, vere virtutien medioz merecittu zuben Zeruco eternidaderat edo vere pecatubarequin irabci zuben infernuco eternidaderat: *Ibit homo in domum aeternitatis suae*: ea bada munduco yaquinsunaq, villa ezin escapa dattequien destina onetatiq libratzeco vidiq: ea, Erreguiq, presta ejerzitubaq, disponittu escuadraq, para movimentuban lurra guciya, zeben burubaq apurua onetan ez icustiagatiq: viño iñorenzat erremeriyoriq, ezta iñorenzat escapuriq; precisua da vi eternidadia otatiq vatian sarzia, edo betico gozatzeco,

aurquitu edo Yaincoarequin Cerian edo Luciferrequin Ynfernian: egun gutiin barnian, oray lurraren gainian vici guiren guciyaq, desaguertuco guira ementiq eta pasatuco guira, bana ;norat? ;Ay! gala eta vanitatetatiq erauntziyaq, untasunetatiq buluciaq, emplegüetatiq (gabetiaq) apartatubaq, aidetatiq separatubaq, gure obra unaq edo gaisstuaq beciq bertze adissquide eta laguntzaleiq gabe,¹⁶⁰ urbilduco guira gure eternitatiaren bortara; guq gure humilitate, paciencia, garbitasuna, caritate, penitencia, otoitz eta gure estatuco obligacioneen complimendu puntualaiquin eta Sacramendu Saindiaq maiz eta fructuiquin errecibituz irahaci guinien eternitate artara;edo guq gure sobervia, ordiqueria, gula, lujuria, deshonestqueria, viotzeco avaricia, ayercunde eta guiristinoen eta gure estatuco obligacioneen abandonaiquin merechitu guinien eternitate artara¹⁷⁰.

Yuanen da guizona, dio Yspiritu Saindiaq, erremeriyoriq gabe, vere virtuteen medioz merechitu cien Ceruco eternitatera, edo vere becatiequin irahaci cien Ynfernucos eternitatera. Ibit homo in domum aeternitatis suae. *Vilazquitzie veraz munduco sabantaq escapa eztaitequen destino untaiq libratzeco vidiq: erosquitzie, aberatsaq golpe orren evitatzeco erremeriyoriq: prestasquitzie, erreguiq, cien tropa eta armadaq, ezarracie movimendian lur gucia, cien buriaq lance untan ez icustiagatiq: bana ezta erremeriyoriq, (nehorenzat ezta escapuiq); necesario da vi eternitate otatiq batian sartzia, edo beticotz gozatzeco, edo beticotz erretzen egoiteco: In hanc vel illam aeternitatem cadam necesse est¹⁸⁰.*

A 161. *urbilluco*, hurbilduko.

edo betico abrasatzen egotteco, *in hanc vel illam ...*¹⁸⁰

Zubeq modestiya eta garbitasunarequin vizi zaraten doncellaq, munduco peligruetatiq iguesi eguiñiq, honestoqui veztitturiq, zebeburatsoaq obeditturiq, itcheco lana eta cuidadueterat aplicaturiq, Sacramentubeterat maiz urbillyuriq: *ne verearis usque ad mortem justificavi* etzatteztela gueldittu, eta ez itzuli viguela, asi duzuben vidia orreteteti*: *segi* iraupenarequin eriotzeraño, zuben vicitza ona eta sencilluba orretan, baldin nai baduzube betico premiaren palma erditsi: *quoniam merces Dei manet in aeternum*.

Zubeq emacume ezcondubaq, zebe senarraq obeditturiq, itcheco ocupaciyueterat aplicaturiq, veztidura eta arropage excesibuaq abandonaturiq,¹⁹⁰ zebe humiey ejemplu ona ematten, eq Jangoicuaren beldurtasunian, eta aren Mandamentuben cumplimentuban azitzen ttuzubenaq: *non impediari orare semper*: etzatteztela izan zuben itcheco continuco lanaq eta nequiaq traba bat, zuben viyotza cerurat alchatzeco, ceruco bendiciyuaq, zuben arimen gañerat yausierazteco bendiciyuaquin izan zattezten zuben humientzat, familia bateco Ama eguiyazco batzubeq: zuben senarrenzat, emacume ezcondu perfecta batzubeq, eta zuben merecimentubaq betico premiyuarequin, coronatuco baittu, miachuriq mereci eztuzuben Christau batzubeq zuben Jangoicuarenzat *quoniam merces...*²⁰⁰

Emacume alargunaq, zuben estadu veneragarriya orretan, garbiqui vizi zaretenaq, osoqui desengañatubaq, munduco gauza guciyaq direla pasatzen itzal bat vezala, eta direla ondazten sepulturán, non viyurtzen vaitiré

Cieq, modestia eta garbitasunarequin vici cizten doncellaq, munduco lanyerretaiq ihes eguiniq, honesqui veztittuiq, cien aita-amaq obedittuiq, echecho lanetara aplicatuiq, Sacramentietara ardura urbilduiq: Ne verearis usque ad mortem justificari: Etziztela guelditu, ez etare guibelerat itzuli abiatu ducien vide ortaiq: segui zacie iraupenarequin eriotzerano cien vicitza un eta simple ortan, baldin nahi baducie betico premioaren corona erreccibitu: Quoniam merces Dei manet in aeternum.

Emazte ezcondiaq, cien senarraq obedittuiq, echecho ocupacionetara aplicatuiq, indecencia eta lujo soberaquinazco veztimenta eta arropaq abandonatuiq,¹⁹⁰ cien aurrer exemplu una emaiten, heq Yaincoaren beldurtasunian, eta aren manamendien complimendian educatzen tucienaq: Non impediari orare semper. Eztela izan cien echecho continuoco lanaq eta nequiaq traba bat, cien viotza Cerurat alchatzeco, yaus diten cien arimen gainera Ceruco benediccioniaq, orrequin izan cizten cien aurrentzat familiarico ama eguiyazco batzu: cien senarrenzat emazte ezcondu perfect batzu, eta erreprensioneiq merechi eztucien guiristino batzu cien merechimendiaq betico premioaquin coronatuco tien cien Yaincoarentzat: Quoniam merces Dei manet in aeternum²⁰⁰.

Emazte alargunaq, cien estadu veneragarri ortan garbiqui vici ciztenaq, osoqui desenganatuiq munduco gauza guciyaq pasatzen direla itzal bat bezala, eta erortzen eta estaltzen direla tumban, nun auts viurtzen baitira

A 186. bide horretatik.

auts, ondasun deniq andiyenaq, edertasun deniq perfectuenaq, nobleza deniq zarrena, eta guizonen valore deniq famosuena: Zubeq, ezaumentu* provechosuoquin arguittubaq, bacarriq eternidadia, zeben vicitza deboto, mortificatu eta ejemplu ona ematten duzubenarequin deseyatzen duzubenaq, seguizazube, zuben ejercicio piadosua oriyetan, zuben mortificaciyo eta penitencian, eguiziozube zeben lagun projimuey, dezaquezuben on guciya, ceren urbillzen zaizuben betico premiyua Ceruco ereynuban: *quoniam...*²¹⁰

Bay *Ibit homo in domum aeternitatis suae* Yuanen da guizona, edocin clasecua, estaducua izan dadiela, yuanen da vere eternidadiaren Ycherat; Decreto divinua oneq iñorrere eztu veressten: Ceñ izanen den zubenat eternidadia au, niq eztaquitt, viño ezagutu dezaquezube veguiratzen vadiozube, zuben vicitza modubari; niq bacarriq daquidena da, badela eternidade bat ezin gueyago ona: badela verze eternidade bat ezin gueyago gastua, eta erremedyoriq vague, zubeq eta niq eta guciyeq egun guti eyen barrenian biar dugula otariq bation sartu: gure tristiaq vada, baldin ezpagara ongui vicitzen!²²⁰

Zubeq pecatari tristiaq, mundu(co) gustu atseguin eta asuntubetan enredatubaq, zuben viciya pasatzen ari zaratenaq, zuben esperuban dagon eternidadian pensatu bague, ezin utzico dizubet erran vague zuaztela eternidade guzico galzerat, zubeq vizi zaraten eraverat *Perditus in aeternum eris ait D(omin)us* (Jerem. c. 57 v. 26). Jangoicuaq dio au eta seguratzan; cergatiq aunitz gauzetan zarate enoilzen eta inquietudiarequiñ duzube cuidaduba paratzen, eta ez araco bacarriq viarra

untasun deniq aundienaq, edertasun deniq perfectuenaq, nobleza deniq zaharrena; eta guizonen valore deniq famatiena: cieq, ezautza provechosquin arguitiaq, bacarriq (eternitadia desiratzen ducienaq) *eternitatiari soiten ducienaq, cien vicitza devot eta mortificatu eta emaiten ducien exemplu unaiquin, segui zacie cien ejercicio piados orietan cien mortificacione eta penitencian, eguin zacie cien proximo laguner dezaquecie ongui gucia, ceren urbiltzen zaicie betico premioa Ceruco Erresuman: Quoniam merces Dei manet in aeternum*²¹⁰.

*Cieq, guiristino maitiaq, entzunacie Yaincoaren votza: Ibit homo in domum aeternitatis suae. Yuanen da guizona, edocein clasecua, estatucua izan daila, yuanen da vere eternitadiaren echera: decreto divino uneq nehor eztu verechten. Cein izanen den cientzat ete(r)nitete au, niq eztaquit; bana ezaut dezaquecie soiten baducie cien vicitza manerari: niq bacarriq daquitana da, badela eternitate bat ecin gueyago una; badela bertze eternitate bat ecin gueyago gaisstua; eta erremedioiq gabe, cieq eta niq eta gucieq egun gutien barnian behar dugula otaiq bation sartu. ¡Malurosaq veraz, baldin ezpaguira untsa vicitzen!*²²⁰

Eta cieq becatari tristiaq, munduco gustu, placer eta aferetan nahasiaq, cien vicitza pasatzen ari ciztenaq, cien beha doon eternitate gucian pensatu gabe, etziuztet uzten ahal erran gabe galtzera zuaztela eternitate gucico cien vicitzaren arabera. Perditus in aeternum eris, ait Dominus (Jerem. 51-26). Yaincoaq dio au eta segurtatzen: ocupatzen ciztelacotz anitz gauzetan, eta ez bacarriq beharra den artan; cien arrangura guciaq direlacotz munduco caudalaq eta untasunaq emendatzia

A 206. *ezaumentu* Bere ohiko joeran *ezaumendu* izan beharko zuen, ondasun, nondiq, emendiq bezala.

den artan: cergatiq zuben cuidado guciyeq²³⁰ diré munduco caudalaq, eta ondasunaq verretzia edocin precioz eta moduz dela, acompañaizia munduba becatuzco diversiyuequin muguitzia lagun projimuaq becurat, gastatzia gaizqui ezin soportatu diren lujuban eta vanidadian zuben ondasunaq, eta paratzia zuben arima gassua galzeco arriscuban: adizazube vidian vera seguittu zutenaq: *ad extrema montium descendentium descendi, terre vectes concluderunt me in aeternum* (Jonas. c. 11 v. 7) ahíy! gure tristiaq diote, erori vaicara Calabozo añ illuna otan non gure becatuben grillubaq baicaduzquitte Preso eternidade guzico: onen vistan Christau Mattiaq, cer duzube determinatzen:²⁴⁰ ¿nai duzube orañiq zubeq betico galgarriyerat zuzen zuzena guiatzen zattuizen vicitza gasstua orretan seguittu? Hay ceñ zenzu vaguiaq zaraten baldin onela pensatzen vaduzube! Muda pecatari gassoq zuben vicitza moduba ori, utzi zuben oittura gasstuaq, abandona osoqui munduba eta munduco gauzaq, baldin ezpaduzube eternidade ezin gueyago gassto artan sartu nay, ez fiyatu gueroco demboran, ceren au viño lenago allegatuco den ezin escapa dattequien eternidade araco gorderiq dagon eternidadia ura; viño au da²⁵⁰.

2

Eternidadia da gauza gordia, au da eztaquigu noiz arrapatuco gattuben, eztere cer estatutan: Yñorquere eztaquigu edo gaur izanen den, edo viyar, edo gaurco arratsian, edo orduba onetan vertan, icusico garen artan, edo luzatuco duben zarreriñecuan: oranche vertan; instantia onetan vertan ari diré aunitz arima eternidadian sarzen, onetan pensatu vague, onetaraco prestatu vague: oy guertatu zayo Baltasar Erregue

B 238. *baigauzque*.

edocein precio eta moduz dela, (laguntzia mundiari)²³⁰ acompañaizia mundia becatuzco liverticioneetan, provocatzia proximo lagunaq becurat, gaizqui gastatzia ecin soporta dittezquen vanitatetan cien untasunaq, eta ezartzia cien arima galtzeco lanyerrian: adi zacie vide au vera seguittu zutener, baitiote: Ad extrema montium descendentium descendi, terrae vectes concluderunt me in aeternum (Jon. 11-7).;Ay gure tristiaq, diote, erori baiguira Ynfernucó presundegui ain ilun otan, nun gure becatien cadeneq baigauzq* preso eternitate gucieco! Unen vistan, guiristino maitiaq, ¿cer determinatzen ducie?²⁴⁰ ¿Nahi ducie oraino cieq betico galgarrira chuchen chuchena guidatzen ciuzten vicitza gaissto ortan seguittu? ¿Ay cein cenzugabiaz cizten baldin guisa untan pensatzen baducie! (Erreforma zacie, becatari malurosoaq, cien vicitza manera ori, utzi cien costuma gaisstuaq, abandona osoqui mundia eta munduco placer eta atseguinaq). Abandona zacie, veraz, becatuco vidia, baldin ezpaducie nahi eternitate ecin gueyago gaissto artan sartu: etziztela fida gueroco demboran, ceren au bano lehena-go (yinen) elduco da gordeiq doon eternitate ura. Bana au da esplicatu behar dutan eternitatiaren vigarren circuns-tancia²⁵⁰.

2

Eternitatia da gauza gordia, au da, eztaquigu noiz arrapatuco guttien, ez etare cer estatutan. Nehorquere eztaquigu edo egun izanen den edo viar; edo gaurco gabian, edo oren untan verian icusico guiren artan, edo luzatuco dien zahartasunerano: oray, (instante) mement untan verian ari dira anitz arima eternitatian sartzen, untan pensatu gabe, untaraco prestatu gabe. Oor guertatu cee Baltasar Erregue aundiari guertatu citzacona, ban-

andiyari, guertatu zetzayona, aseguin andiyarequin yateco yanari gustosua, may eder batian vere emacume torpe eta galdubequin afaritten ari zela: etzuben tristiaq pensatzen arratsa artan bertan viar zubela eternidaderat pasatu²⁶⁰: viño escu espantoso bateq eman cion aditzerat, escribitturiq paretian vere condenaciyuaren decreto erremediyoriq vaguecua: oy zayo guertatu Amon Principiari Daviden semiari, guertatu cetzayona, vere senidiequiñ, alegrequi yaten eta edaten ari zirela; conversaciyuaq, irriyaq eta brindisicq zaucaten entretenittuba aren gogua, etzu miserabliaq* icusten Abalonen mutillaq even nagusiaren ordenaz aren burubaren gañian paratuba zaucaten ezpata villussiya golpea aren gañera descargatzeco, eta ustevague da sarzen eternidadian, convitiartatiq yequi viño len: (Lib. 2 Reg. c. 13 v. 28 y 29). Oy guertatu zayon Alejandro Andiyari vere su eta Erreynuben conquista guciyen onduan, guertatu zetzayona²⁷⁰; araco guizona ura, ceñen presencian issilyu vaitzen lurra, dion vezala Escritura Sagradaq; araco guizon ura chissmista vici baten anzerat vere armaq mundubaren caburañecuan, eramem vaitzittuben ura: araco guizona ura bada añberze grandezetaz inguratuba ura, eta vere edadearen lore lorean, du arrap(a)tzen eriotziaq, eta sepultatzen, eternidadiaren pozo ondoriq vaguien, emen secula guciyan ondatuba egotteco (Lib. 1. Mach. c. 1 v. 6). Azquenian, oy guertatu zayo zubey eta niri instantia onen vertan guerta daquiguna*, bada guciyenzat dago eternidadia gorderiq eta erorico gara artan, guq gutiyeniq Pensatzen dugunian²⁸⁰:

*quete aundi bat eman eta atseguin aundiaiquin mahi eder batian vere emazte dorpe eta galdiequin afaiten ari celaiq: etzien tristiaq pensatzen gau artan verian behar ciela eternitaterat pasatu;*²⁶⁰ *bana escu icigarri bateq advertitu zacon, issquirituz paretian vere condenacioniaren decreto erremedioiq gabecua. Guertatu cee Alejandro aundiari vere guerla eta Erresumen conquista guciyen onduan guertatu citzacona: guizon ura, ceinaren presencian ichildu baitzen lurra, Escritura Saindiaq dion bezala; guizon ura pensatu bezain fite vere armadaq munduco nacione eta bazter gucietara eremaiten citiena*²⁷⁰; *guizon ura bada aunditasun eta puchantziaz inguratia eta vere gaztetasuneco sasoiniq oberenian, arrapatzen du eriotziaq eta botatzen eternitateco leice ondoi q gabecuan, ementi q secula ez ateratzeco. Azquenian guertatu cee, cier eta eni mement untan verian guertatzen ahal zauguna, ceren eternitatia gordeiq doo guciyenzat, eta erorico guira artan guq gutiyeni q pensatzen dugunian*²⁸⁰.

A 265. *etzuen miserabliaq.*

A 278. *gerta dakigukeena.*

Veño hay! gauzariq terribliena dena, da ez eternidadiari ocultuba izattia, baiziq cer estadutan arrapatu viar gattuben ez yaquittia! Circunstanciya beldurragarriya eternidadia ezin gueyago terriblia eguitten dubena! Bay Jaunaq, guq eztaquigu gure eriotzia izanen den preciosua Jaunaren aincinian, justuben eriotzia vezala; Jangoicuaren graciya veressi batez izanen ote garen guizonen artetiq arrancatubaq, equin conversaciyuac manchatu eta corrompittu eztezan gure inocenciyaren garvitasuna²⁹⁰; edo acabatuco ote dugun gure viciya pecatariyen eriotze, ezin gueyago gaistuarequin: eztaquigu arratsa onetan vertan erranen vazaigure Evangeliyoco averetsari erran zetzayona. *Stulte hac nocte animam tuam repetent á te* (Luc. 12 v. 20). Arratsa onetan vertan arrancatuco diteq ere arima, eta botatuco vetico braserueteterat.

Guq daquiguna da, eztaquigula, eta eztugula yaquinen ere vizi garen visquivittartian, edo mereci dugun Jangoicuaren odiyua, Esauq vezala, edo aren amoriyua Jacobeq vezala: eztaquigula, gauden Jauneren graciyan edo aren desgraciyan, eta ignoranciya edo yaquin vaguia onequin, onequin garela illen, Baldin Jangoicuaq ezpadigu manifestatzen³⁰⁰; vino naiz orain vaguenequire dugula Jangoicua guere inyar guciyequin mattatzen; varcatu ttigula gure pecatu guciyeq; gaudela aren graciyan, eta garela aren gloriyaren herederuaq. ¿Norc seguratu digu eternidade dichoso bat? Norc emanen digu iraupenaren certeza? Judas bat Saul bat eta verze aunitz ¿O cembat urtez ibilli ziren santidadiaren vidieta? ¿O cembat demboraz irauun zuten Jaunaren graciyan, viño guero perseveranciyaren faltaq eriotzeco orduriñecuan* galdueracion betico viziya: bada³¹⁰.

Bana ¡ay! gauzariq terribleena da, ez eternitatia gordia izaitia, baicican ez yaquittia cer estatutan arrapatu behar guitien! Circunstancia beldurragarria, eternitatia ecin gueyago terriblia eguiten diena. Guq eztaquigu gure eriotzia izanen den valiosa Yaincoaren aitzinian, yustien eriotzia bezala; Yaincoaren gracia verechi batez izanen ote guiren eremanaq guizonen artetiq, een compana eta adissquidantzazq ciquindu eta corrompi eztezan gure inocenciaren garvitasuna²⁹⁰; edo finituco ote dugun gure vicia becatarrien eriotze ecin gueyago gaistuarequin. Eztaquigu gau untan verian erranen zaugun Evangelioico averatsari erran citzacona. Stulte hac nocte animam tuam repetent a te (Luc. 12-20). Gau untan verian eremanen dauzute zure arima eta botatuco secularo su artara.

Guq daquiguna da, eztaquigula eta eztugula yaquinen ere vici guireno, edo merechi dugun Yaincoaren odioa, edo aren amodioa: eztaquigula vici guiren Yaunaren gracion, edo aren desgracion, eta ignorancia unequin ilen guirela, baldin Yaincoaq ezpadaugu manifestatzen³⁰⁰. Bana nahiz oray baguinaqui ere maitatzen dugula Yaincoa gure (indar guciequin) viotz gucitig; barcatu dauzquigula gure becatu guciaq, aren gracion gaudela, eta guirela aren gloriaren eta Ceruco premu, ¿norq segurtatuco daugu eternitate uros bat? ¿Norq emanen daugu iraupenaren segurtamena? Yudas bat, Saul bat eta bertze anitz, ¡Oh cembat urtez ibili ciren saindutasunaren videntan! ¡Oh cembat demboraz irauun zuten Yaunaren gracion! Bana guero perseveranciaren faltaq eriotzeco orenerano galahaci ceen secularo vicia: vera³¹⁰.

A 309. heriotzeko ordurainokoan.

Qui se existimat stare, videat ne cadat: dio Jaunaq, Zutiq graciarengatiq dagona, ivill vedi cuidadovarequin, erori eztedadiyen culpan hay gure arimaren amberze etsayen erdiyan Demoniyuaren tentaciyuetaz acabatubaq, munduco gauzen amoriyuarequin engañatubaq, gure pasionien ataquiequiñ aflagittubaq; Ytsasuan eta lurrian, abundanciyen eta pobrezan, osasunian eta enfermedadian, yaquinduriyan eta ignoranciyen, bacarriq eta lagunequin gaudenian, beti peligruz iraquittubaq: ay nor izanen da añ cenzu vaguecua, atrevittuco dena, seguratzerat gure iraupena onian edo onguiyan: zubeq zarate eguiya onen testigubaq: zenbat vider experimentatu duzube zuben fragilidada andiya, probatu zuben erorze miserabliaq, anberce proposito eta resolucione ustez añ firmiaq formatuta onduan?³²⁰ Yzandu da zuben vicitza guciya, proposituben eta errecaiden continuco itzuli inguru bat verzeriq? eta vecatuben errecaida otatiq batian, deitzen bazattuzte Jangoicuaq vere Juiciorat, ¿Ceñ izanen da zuben eternidade gucico destinua? Eta eternidadia onetan erorita onduan emiendatu zattezqueteque*? ¿aplacatu dezaquezube Jangoicua? Salva zattezquete? Ez por cierto, cergatiq eternidadia den ezin erremediya dattequiya, eta auche da aren propiedaderiq terribliena; da ere³³⁰.

Qui se existimat stare, videat ne cadat: dio *Yaincoaq Escritura Saindian*. *Chutiq doona graciaren medioz, ibil bedi conduiquin* (eztain eror becatian) *culpan ez erortzeco*. ¡Ay! *gure arimaren aimbertzete etsayen erdian, demonioaren tentacionetaz aflagittiaq, munduco gaucen amodioaiquin* (trompatiaq) *ilusitiaq, gure pasioneez atacatiaq, beti peligruz inguratiq, ¿nor izanen da ain cenzugabia menturatuco dena segurtatzera gure iraupena Yaincoaren graciaren? Cieq cizte egui unen testimonioaq. ¿Cembat aldiz experimentatu ducie ta porobatu cien fragilitate aundia, cien erortzete miserabliaq, aimbertzete propositu eta resolucione ustez ain fermu eta decidatiq formatu onduan?*³²⁰ *¿Yzan da cien vicitza gucia, proposituen eta becatuco errecaiden continuoco itzuli inguru bat beciq? Eta oray vici bacizte ere graciaco estatian, becatien errecaida otaiq batian deitzen baciuzte Yaincoaq vere yuyamendura, ¿cein izanen da cien eternitate gucico suertia? ¿Eta urriquitzen ahal cizte eta erreformatzten eternitate untan erori onduan? ¿Aplaca dezaquecie ordian Yaincoa? ¿Salvatzen ahal cizte? Ez: ceren eternitatia da ecin erremedia daitequena, eta au da aren cualitateiq terribleena: da ere niq proposatu dutan eta oray explicatu behar daucietan eternitatiaren irugarren propiedade edo circunstancia*³³⁰.

A 325. *zattezqueteque*. Hurrengo perpausan *zattezquete* forma agertzen da.

LUZAIDE

Cerian J. Cristoiquin erreinatzen duten Saindu gucieq il bano iru mementuz lehenago faltatu ahal izan zuten graciaren iraupenian, ofensatu ahal izan zuten Yaincoa, eta eriotziaq arrapatuz mement maluros artan, izan seculaco su terrible artaz ingurataiq colera divinoaren victimen artian. Ynfernuco condenatu gucieq, il bano iru mementuz lehenago, nigar eguin ahal izan zuten veren becatiez, imploratu Yaincoaren misericordia, ura logratu eta izan colocataiq betico glorian³⁴⁰. Nahi bezain laburraq suposa ditzacien mement orieq, asqui izan ciren (*posible izaiteco unaq il citen*) unaq il ahal izan citen becatuco estatian eta gaisstuaq Yaincoaren gracion; bana dembora ura pasatuz gueroz, batzuen eta bertzeen suertiaq eztu erremedioiq: yustiaq izanen dira Yaincoaz benedicataiq eternitate batez eta becatariaq seculacotz madaricataiq. Oroit cizte veraz, becatari malurosaq, vici cizten trabailuzco egun labur otan sugeta ditzazqueciela cien pasioniaq eta erdietsi, eguiazo penitencia baten medioz, Yaincoaren gracia eta adissquidantza³⁵⁰; bana cien destino eternalaren decreta pronunciatzen den bezain laster, ya finitu cen urriquitzeco dembora, ya imposible da cientzat penitencia; eta cein eternitatetan sartzen baitzizte, an egonen cizte seculacotz. ¡O decreto erremedioiq gabecua! ¡Cein terriblia eta icigarria ciren! ¡Yaincoa ezta secula cambiatuco! ¡Becatia ezta secula barcatuco! ¡Ezta secula ilen arima! ¡Ynfernua ezta secula itzalico! ¡Norat yuanen cizte ordian, becatariaq? ¡Aderezatuco cizte Yaincoari?³⁶⁰ Eztaiteque cambia ¡Aderezatuco cizte cien viotzari? Ya eztaiteque cambia. ¿Cien destino edo suertiari? Ya eztaiteque cambia. ¿Aderezatuco cizte Saindier, Aingueru guardiacoari, Virginia Mariari? Dembora pasatia da: heq urricaldy behar vidian, alegueratuco dira cien desgraciaz; icusiiq cein yustoqui eta zucenqui punitzen ciuzten Yaincoaq, aren misericordiaq vicitza untan errefusatu cinuztelacotz cien faltaz. *Laetabitur justus cum viderit vindictam* Ezta erremedioiq: ordian moyen guciaq finitiaq dira. ¡O cembat ditucien oray, lastimagarriqi galtzera uzten tucienaq!³⁷⁰.

3

3

A. LESACA

Du explicatzen S. Juan Crisostomoq onaco Scriptura Sagradaco pasajiau: Asuero Erreguiaren emazte Basthi Erreguinaq, consideratu vazuben ongui cer desdicha añ tristian erorcera zuayen vere senar Asuero verila obeditu faltaz, ezuben veranduco momento bat ere ordenaren cumplimentuba aguinyubaren execucionia; viño tristiaq etzuben pensatzen vere senarraq separatuco zubela vere compañaic añ laster, eta verriz elcarrequin juntatzeco espe-

B. LUZAIDE

Baldin Vasthi Erreguinaq, dio S. Juan Crisostomoq explicatuz Escritura Sainduco exemplu icigarri bat, baldin Vasthi Erreguinaq consideratu balu untsa cer malurostasunian erortzera zuan vere senar Asuero Erreguia vere ala obeditu faltaz, etzien veranduco mement bat ere ordenaren complitzia; bana tristiaq etzien pensatzen vere senarraq separatuco ciela vere compañaic añ laster eta verriz elgarrequin juntatzeco esperanza eta erremedioiq gabe, eta uste etzielaiq yin citzacon ve-

ranza eta erremediyoriq vague, eta ustecabe etorri zetzayon vere desgracia: *egrediatur edictum* (Est. c. 1 v. 19)³⁸⁰. Despacha vedi verila ordena Erreguiña Basthiren zat, yaquñerazteco, eztuvela verriz cer aguerturiq Erregueren Palaciyorat ceren Erregueq gaztiatu cionian etorzeco etzuben obedittu naizandu: eta vana vedi Decretubau nere Erreynuco Provincia guciyeterat, entendi dezaten emaztiaq even senarrey izan biar dioten sugeciya eta obediencia, *egrediatur edictum... nequaquam ultra Basthi ingrediatur ad Regem*

Viño Asuero andiya, erran gariozeque*, suspendizazu pussco bat zure Decretuba estuba orren cumplimentuba, *nequaq(a)m* ezta orrelaco gauzariq zer esperaturiq³⁹⁰: Viño Asuero Jauna permitizazu, avisadzagun leniq Basthi Erreguiña, ezaturiq vere dechobediencia etorri dadien verorren ofñeterat, vere vuru ba votatzerat eta zuri escatzerat arren iduqui dezazula artaz misericordia: *nequaquam: egrediatur...* eztadiela veñere nere veguiyen aincinian yarri: ori viño obiagua den berze bateq errecibittuco ttu, arq galdu ttuben Erreynuba eta corua: Siquiera Asuero Jauna veguira ziozu* aren nigarrrey, aditzazu aren suspirubaq⁴⁰⁰; oroi zattia zuq lenago ari eguin izandu ttiozun favore andiyaz, zuq ari zanion cariño andiyaz, arequin izatzen zanittuben diversiyo, eta atseguin inocentietaz, arq vere edertasun añ andiyarequin anberze urtez eguin zizun compañia mattagarriyaz: *nequaquam* onecheq guciyaq du coleratzten gueyago nere justicia: ura anzi da nere favorietaz, desestimatu du nere amoriya, eta ultrajatu nere Soberania edo Erreguetesuna: ezta erremediyoriq, decretuba dago pro-

re desgracia: Egrediatur edictum (Est. 1-19)³⁸⁰. Eman bedi vereala ordena, Erreguinari yaquñerazteco, eztie-la cer aguertu verriz Erregueren Palaciyorat, ceren Erregueq gaztiatu zacionian yiteco etzien obeditu nahi izan: eta publica bedi decreto au ene Erresumaco Provincia gucietan, comprendi dezaten emazteeq veren senarren izan behar duten sugecione eta obediencia: Egrediatur edictum... nequaquam ultra Vasthi ingrediatur ad Regem³⁹⁰ Bana Asuero Erregue aundia, erraiten ahal guinezoque, suspendi zazu apur bat zure decreto terrible orren ejecucionia: Nequaquam: ezta cer esperatu olaco gauzaiq. Permeti zazu, Yauna, avisa dezagun leniq Vasthi Erreguina, amorocatican eta ezautuz eta airtortuz vere desobediencia yin dain auspescatzera zure oinetara eta implora dezan zure misericordia: nequaquam ingrediatur: eztaila secula presentatu ene veguien aitzinian: ori bano obia den bertze bateq, errecibittuco tu areq galdu tien Erresuma eta corona. Bana, Yauna, soinzazu bedere aren nigarrer eta entzun aren pleniñiaq⁴⁰⁰; oroit cite zuq lehenago ari eguin cinazcon favore aundiez, zuq ari profesatu cinacon amodio aundiaz, arequin izaiten cintien placer eta atseguin inocentetaz, areq vere edertasun ain aundiaiquin aimbertze urtez eguin zauzun compañia maitagarriaz: Nequaquam orreq guciyaq coleratzten du gueyago ene justicia: ura ahatzi da ene favoretaz, desestimatu du ene amodioa, eta ultrajatu ene soberania edo erreguetasuna. Ezta erremedioiq, decreta (emana) pronunciatia da: eztaiteque errevoaca aren complimendia eta aren efectia da guibela ecin itzul daitequena: nequaquam ingrediatur ad Regem, sed regnum

A 388. genezaioke.

A 399. begira ezaiezu.

nunciatuba, aren cumplimentuba da, erremediyoriq eztubena, eta vi-guela ezin Ytzul dattequiena: *nequaquam ingrediatur ad Regem sed regnum illius altera quae melior est illa accipiat*⁴¹⁰.

Ejemplo tristia A.M. guri aditzera ematten diguna J. Cristo Erregue guciyen Erreguiaq pecatariyaq Penitenciyerat dettuta, ura obedittu, aren legue Santuba guardatu eta penitenciyaren frutu dignua eguinai ezttuztenen destina aditzera ematten diguna: guazen Jesucristoren tribunale zuzen eta icaragarri artara, eta icusi dezagun, pecatari tristia oquin pasazen dena: allegatuco da, vere buratsoequin, vere senidiequin, vere lagun projimuequin odiyuan, etsaytasunian vizittucen nondiq etaz vengatuco cen ibill den bat, Jesusen tribunale arterat eta cer adittuco du? Vere condenaciyaaren Decreto ezin borra dattequiena: *egrediatur edictum*⁴²⁰. Viño nere Jesús, suspendizazu puissco bat zure decretuba ori, ezautzenttu, rencorosua oneq vere odiyuaq eta venganzaq: ezautzen du zarela guciya caridadia, zure leguea guciya dela caridadia, zure mandamentubaq guciyeq direla caridadia, au guciya ya ezauturiq aborrecitzen ttu vere pecatubaq: *nequaquam ingrediatur ad Regem..* viyua betico Ynfernurat destinatuba: viño Jesús, eguiñen ttu vaquiaq vere etsayequin, escatuco dio guciyey varcaciya, mattatuco ttu guciyeq vere viyotz guciyarequin eta vizico da guciyequin vaquian: Ezetz, Ezetz, ya veranduba dela: *Judicium sine misericordia illi qui non fecit misericordiam* (Jac. c. 2 v. 12)⁴³⁰.

Urbillyuco da deshonesto bat Jesusen tribunale terribli arterat, eta cer adittuco du? Ay! aren betico destina, infernuco braserueterat: viño Jesus, oneq mortificatuco du vere araguiya, sugetatuco ttu vere griñaq,

illius altera quae melior est illa, accipiat⁴¹⁰.

Exemplu tristia, E.A.M. (guri ezautzera emaiten dauguna) *J. Cristo Erregue guciyen Erreguiaq becatariyaq penitenciyara deitu eta, ura obeditu, aren legue saindia veiratu eta penitenciacico fruitu dignoaq eguin nahi ezttuztenen suertia ezautzera emaiten dauguna: guacen J. Cristoren tribunale zuzen eta icaragarri artara, eta icus dezagun becatari maluros oquin pasazen dena. Presentatuco da tribunale artara, vere aita-amequin, vere aurrideequin, vere proximo lagunequin odioan etsaitasunian vici izan cen nuntiq etaz mendecatuco cen ibili den bat; eta ¿cer artuco du? Vere condenacioniaren decreto ecin borra daiteque-na: *Egrediatur edictum*⁴²⁰. Bana Yainco eta Yaun misericordiosa, suspendi zazu zure decreto ori; ezautzen tu miserable uneq vere odio eta venganzaq: ezautzen du zu cirela gucia caritate edo amodioa, zure legue eta manamendu guciaq direla amodioz-coaq: au gucia ya ezautuiq, astiatzen tu vere becatiaq: *Nequaquam ingrediatur ad Regem. Yuan bedi beticotz Ynfernurat destinatia. Bana, Yauna, eguinen tu baquiaq vere etsayequin, barcamendu escatuco du gucier, maitatuco tu viotz gucitiq eta vicico da guciequin baquian. Ez, ez; ya veranta da: Judicium sine misericordia illi qui non fecit misericordiam* (Jac. 2-12)⁴³⁰.*

Urbilduco da desonest bat Jesusen tribunale terriblera, eta ¿cer entzunen du? ¡Ay! Aren betico suertia Ynfernucosura. Bana, Yauna, uneq mortificatuco du vere araguiya, sugetatuco tu vere pasioniaq, erremediatuco tu vere es-

erremdiyatuco ttu vere escandalu-
baq, vizico da castidadian eta garbi-
tasunian: *nequaquam ingrediatur.*
ya verandu da: emen ezta gauza
manchaturiq sarzen, ya eman zayo
aditzerat eztela deshonestuenzat Ce-
ruriq: *qui talia agunt digni sunt mor-
te*

Jesus pobria, ona non duzun zu-
re tribunalian abaro bat, cer diozu
erratten? *egrediatur edictum*: viyua
betico nere vistatiq desterratuba⁴⁴⁰.
Vino Jauna, ezautzen du injustoqui
paratu zubela vere viyotza diruban;
ya du nigar eguiten vere engañube-
taz, vere usura eta logrerietaz, vere
lagun projimuen odola eta izerdiya
chupatuta añ gaizqui ondasunaq
eguin izandubaz; ya damu zayo zure
mandamentubaq porracatu izandu-
baz verciey evena evatsi izandubaz:
Jauna itzulico du gaizqui eramanaco
guciya, erremdiyatuco ttu gaizqui
eguiñaco dañubaz, eguiñen ttu li-
mosnaq vere ondasunetatiq: *nequa-
quam ingrediatur*: ezta erremdiyo-
riq, decretuba dago botatuba: *neque
adulteri neque abari regnum dei possi-
debunt* (S. Paul. Ep. 1a. ad Corint. v.
6 c.9)⁴⁵⁰.

Jauna urricaldtu zattia Soberbue-
taz, ordiyetaz mundubaren eta bani-
dadiaren mattazallietaz: urricalzati-
a, murmuradorietaz, traidorietaz,
alferretaz, eta gaizqui obratzen duten
guciyetaz: ezetz ez ezetz; ez niri deu-
se escatu oriyeq guciyengatiq du
eranzuten Jesusen magestadiaq:
Campura, camporat nere Erreynutiq
oriyeq guciyeq: emen eztu pecatu-
baq entradariq: *foris canes, et venefi-
ci, et impudici.. et idolis servientes, et
omnis qui amat et facit mendatium*
(Apocap. c. 22 v.19).

Jauna vederiq urriqueldu zattia,
orra emacume chipipapa vezala
apainyu eta guiza semien ondoti
ibilli ziren oriyetaz⁴⁶⁰, cortejo, eta ga-
lairiq vague ezin pasatu ciren oriye-

*candalaq, vicico da castitate eta garbi-
tasunian. Nequaquam ingrediatur.*
*Ya veranta da: emen ezta gauza ci-
quinduiq sartzen, ya eman zaco
ezautzera eztela Ceruiq desonesten-
tzat: Qui talia agunt, digni sunt
morte (I. Cor. 6-9).*

*Jesus pobria, una nun duzun zure
tribunalian avaro bat: ¿cer erraiten
dacozu? Egre diatur edictum. Yuan
bedi beticotz ene vistatiq desterratia⁴⁴⁰.*
*Bana, Yauna, ezautzen du injustoqui
ezarri ciela vere viotza diurian: ya ni-
gar eguiten du vere frauda, usura eta
logrerietaz, vere proximo lagun en icer-
di eta odolaren gostuz ain gaizqui un-
tasunaq eguin izanaz: ya dolutia da
zure manamendiaq osticatu eta bert-
zeer verena evatsi dielacotz: itzulico
du Yauna gaizqui ereman gucia
(erremdiyatuco) erreparatuco tu eguin
tien malurraq, eguinen tu limosnaq
vere untasunetaiq: Nequaquam in-
grediatur: Ezta erremedioiq: decreta
emana da: Neque adulteri, neque
avari regnum Dei possidebunt (I.
Cor. 6-9)⁴⁵⁰.*

*Yauna, urricald cite (urguliari) or-
diqueriari emanaq direnetaz, mun-
diaren eta vanitateen maitazaletaz;
urricald cite sobervioetaz, murmuraza-
letaz, traidoretaz, aferretaz, eta gaiz-
qui obratzen duten gucietaz. Ez, ez;
ihardesten du J. Cristoq; etzaciela eni
yeusere escatu orien guciengatiq: Cam-
pora, campora ene Erresumatiaq orieq
guciaq; emen eztu becatiaq entradaiq:
Foris canes, et venefici; et impudi-
ci... et idolis servientes, et omnis qui
amat et facit mendacium (Apoc. 22-
19).*

*Azquenan Yauna, urricald cite be-
dere guizonequin adissquidantza lan-
yerosaq eta conversacione libriaq gus-
tatzen citzezteen emazte orietaz⁴⁶⁰,
yanza eta vilcura nahasietarat yuaiten*

taz even danzequin, even visitequin, guizasemietan amberze daño eguin zuten oriyetaz, oq ezautzen ttuzte even pausu gasstuaq, pecaturaco eman ttuzten motivuaq, oq erremedyatuco ttuzté even escandalubaq, utzico ttuzte even adisquidetasun devecatubaq, oq vizico diré osoqui arrepentittubaq: *nequaquam ingrediatur ad Regem...* viyuaz viyuaz nere presenciyatiq, beti Luziferri compañia eguitterat: ezta erremedyorriq, decretuba dago vanatuba, precisua dela izattia miachuriq mereci eztuten vezalacuaq, precisua da ibiltzia vide estutiq⁴⁷⁰. Precisua da sarzia ate estutiq: precisua da vacocha* ucatzia vere burubari, arzia gurutzia, eta seguitzia Neri, bainaz Ceruban sartu viar dutenen modela: Ytz vatian, emendariq vague ezta varcaciariq; Penitenciarriq vague ezta Ceruriq, eta Decretuba da ezin quendu dattequiena: *vigue** bat ezin itzuli dattequiena: *sed si non egeritis paenitentiam omnes similiter peribitis*

Eta ¿cer errespondittuco dizube oneterat A.M.? ¿Orañiq ere esperatzen ttu gueyago Jaunaren misericordiaq? Cer, eztiré asqui oran artio errecibittu ttuzubenaq? da misericordia ttiquiya zubeq amberze aldiz avisatu izandubaz zuben Confesorien Predicadorien eta Angueruben medios? ¿Ceren esperuan zaudete? ¿ezin escapa dattequien eternidade vateq zubeq vere fiñiq vagueco entrañetan sartu artiño?⁴⁸⁰ ¿Ceren esperuan zaudete? Eternidade gorderiq dagun vateq, zubeq arrapatu artiño, zubeq gutiyeniq pensatzen duzubenian, eta zubeq orduban naico eztuzuben pecatuco estaduba orretan? ¿ceren esperuan zaudete, erremedyorriq izanen eztuben eternidadian

ciren orietaz, veren buriaq lujo soberaquin batequin apaintzia eta bertzeer agradatzia eta mundian figuratzia beciq bertze pensamenduiq etzuten orietaz: hoq ezautzen tuzte, Yauna, veren pausu gaisstuaq, becaturaco eman tuzten ocasioniaq; hoq erremedyatuco tuzte veren escandalaq, utzico tuzte veren liverticione desonest eta adissquidantza devecatiaq, vicico dira osoqui urriquitiaq: Nequaquam ingrediatur ad Regem Yuan bite yuan ene presenciatiaq, beti Luciferri compañia eguitera: orieq guciaq ilaq dira ene aitzinian, placeurretan vici direlacotz: Et quae in deliciis est, vivens mortua est (I. Tim. 5-6). Necesario da izattia reprehensioeiq merechi eztuten bezalacuaq; necesario da ibiltzia vide ertsitiq⁴⁷⁰; necesario da sartzia borta ertsitiq: necesario da vacochaq artzia vere gurutzia eta seguitzia eni, bainiz Ceruan sartu behar dutenen modela. Ytz batez, erreformaiq gabe ezta barcamenduiq, penitenciai q gabe ezta Ceruiq: decreto au eztaiteque errevoqa.

¿Cer ihardetsico ducie uni, E.A.M.? ¿Esperatzen tucie oraino gueyago misericordia Yaunaren-ganiq? ¿Cér? ¿Eztira asqui oray artio errecibittu tucienaq? ¿Da misericordia ttipia cieq aimbertzé aldiz avisatzia cien Confesorren, Predicadoreen eta Aingueruen medioz? ¿Ceren beha zaite? ¿Ecin escapa daitequen eternitate bateq, cieq vere finiq gabeco entrañetan sartu artio?⁴⁸⁰ ¿Ceren beha zaite? ¿Eternitate gordeiq doon bateq cieq arrapatu artio, cieq gutieni q pensatzen ducienian, eta cieq ordian nahico eztucien becatuco estatu ortan? Malurosaq cieq eta ni, baldin eternitatiaren pensamendiaq ezpaguittu iguitzen becatiaren uztera, becatiaren penitencia eguitera, vicitza saindu bat pasatzera.

A 471. *vacochaq*.

A 474. *vigue*, bide.

vere betico decretuba zuben gañerat botatu artiño? hay! hay! zuben eta nere tristiaq, baldin eternidadiaren pensamentubaq ezpagattu mugitzen pecatuba uzterat, pecatuberen penitencia eguitterat, vizitza santa bat pasatzerat: O Eternidadia! Cer icaragarriya den zure pensamentuba, baldin vizitza bada gaisstua! Ezta ba erremediyoriq! ni salvatzen vanaiz, vetico salvatuco naiz; ni condenatzen vanaiz betico condenatuco naiz: eta eztela erremediyoriq? ez por cierto ezta⁴⁹⁰. Pecatari mattiaq, orañiq ere guelditzen zarate zuben pecatubetan seguitzeco asmuarequin, eternidiaz casoriq eguin vague? bada utzi zidazube niri, niq pensa dezadan egui espantosua onetan: oneq arrancatuco ttu nere ganiq nere viciyuaq: oneq guiyatuco nau virtutien ejerciorat, oneq nigar eguiñeracico dit nere becatubetaz Jesus divinoa onen oñetan: oneq villaeracico dit Jauna onen misericordia: oneq orañ vertan obligatuco nau erratterat *Ecce nunc coepi, haec mutatio dexteræ Excelsi* Yaquin veza mundu guciyaq nere arrepentimentuba, nere conversionia Davidena vezala, dela Jauna onen gracia poderosuaren eta eternidadiaren pensamentu fructuosuaren ondoria⁵⁰⁰.

Bay nere Jesus ona, ni eldu naiz Eternidadiaren pensamentu terribiliaq icaraturiq, viño errecibitucou nauzulaco esperanza sendo vatequin nere becatubaz zure oñetan nigar eguitterat, moduba onetan adi dezadan eternidadia cincilliq dagon momentubartan, zuq justubey emanen duzun Sentenciya dichosua ura: nere Jesucristo...

*¡O eternitatia! ¡Cein icigarria den zure pensamendia, baldin vicitza bada gaisstua! Ezta-ba erremedioiq: ni salvatzen baniz, betico salvatuco niz; ni condenatzen baniz, betico condenatuco niz, uts au secula erreparatu ahal gabe, eternitatia delacotz gauza bat errevoa eta erremedia eztaitequena*⁴⁹⁰.

*Becatari maitiaq, ¿oraino ere guelditzen cizte cien becatietan seguitzeco intencioneequin, eternitatiez casuiq eguin gabe? ... Erreforma dezagun veraz gure vicitza manera, utzi gure costuma gaisstuaq, abandona osoqui mundia eta munduco gauzaq, eta erran dezagun gucieq viotzez eta decisioneq aundienaiquin: Ecce nunc coepi, haec mutatio dexteræ Excelsi Yaquin beza mundu guciaq ene dolora eta conversionia, Davidena bezala, dela Yaincoaren gracia boteretsiaren eta eternitatiaren pensamendu valiosaren ondoria*⁵⁰⁰.

¡O Salvazale divinoa! Gu eldu guira eternitatiaren pensamendu terribiliaq icaraturiq; bana esperanza aundi batequin errecibituco guituzula gure becatiez zure oinetan nigar eguitera, amorocatican eta gure eternitatia decidatu behar den mementu artan adi dezagun zuq justier emanen duzun sentencia uros ura, guisa untan yuan guiten zurequin gozatzera eternitateco gloria.

ACABANTZA. (*finiq*) *acabantzaiq eztiē demboraren borta*q (B 111) *finiq ez tuben demboraren atieq* (A 111).

ACABILLA. *acabilliq vagueco dicha bat* (A 113) *seculaco urostasun bat* (B 113).

ADIMEN, *entendimentu. ene adimenari pensamendiaq* (B 31) *Entendimentubari* (A 31).

AFERA, *asuntu. placer eta aferetan nahasiaq* (B 221) *atsegiñ eta asuntubetan enredatubaq* (A 221).

AMOROCATICAN. *idequizquitzu ere gure sendimendier amorocatican* (B 114).

ANCI, *ahantzi. lastimagarriqui anciya dagona ura* (A 5) *lastimagarriqui ahantziq doon pensamendu ura* (B 5).

ANGUERU *Jangoicuaq aguinyu ciola vere Anguerubey* (A 10).

APUR, *pusco. apur bat* (B 89) *pusco bat* (A 89).

ARDURA, *maiz. Sakramendietara ardura urbilduiq* (B 183) *Sacramentubeterat maiz urbillyuriq* (A 183).

ARRANGURA, *cuidado. Cien arrangura guciaq* (B 231) *Zuben cuidado guciyeq* (A 231).

ARTIÑO, *artio. fiñiq vagueco entrañetan sartu artiño?* (479) *finiq gaveco entrañetan sartu artio?* (B 479).

ASTIA(TU), *aborreci(tu). astiatzen tu vere becatiaq* (B 424) *aborrecitzen ttu vere pecatubaq* (A 424).

AURRIDE, *senide. vere aurrideequin* (417) *vere senidiequin* (417).

AUSPEZ(TU). *Yin dain auspezcatzera zure oinetara* (B 394) *etorri dadien verorren oñetarat* (A 394).

AYERKUNDE *ayercunde* (B 165).

BAGUE, *gabe. eternidadian pensatu bague* (A 223) *eternitate gucian pensatu gabe* (B 223).

BANO, *viño. sartu bano lehenago* (B 102) *sartu viño len* (A 102).

BATZU. *erregue andi batzu* (B 139) *erregue poderoso batzubeq* (A 139).

BAYETERE. *viño bayetere yautsi gattezque* (A 131) *bana guisa berian yauts guitezque* (B 131).

BEHA, *esperuban, esperuan. cien beha doon eternitate* (B 222) *zuben esperuban dagon* (A 222). *ceren beha zaite?* (B 481) *ceren esperuan zaudete?* (A 481).

BORTA, *ate. demboraren borta*q (B 111) *demboraren atieq* (A 111).

BOTERETSU, *poderoso. Yaunaren misericordia boteretsiaren* (B 69) *poderosoaren* (A 69). *Yaincoaren gracia boteretsiaren .. ondoria* (B 500) *poderosua-ren...* (A 500).

BRINDISICA. *irriyaq eta brindisicaq* (A 265).

BULUZI, *villusi. untasunetaiq buluziaq* (B 158) *ondasunetatiq villussiyaq* (A 158).

BURATSO, *aita-amac. vere buratsoequin, vere senidiequin* (A 417) *vere aitaamequin, vere aurrideequin* (B 417) *zeben buratsoaq* (A 182) *cien aita-amaq* (B 182).

CABU. *mundubaren caburañecuan* (A 272).

CEIN. *ceinaren presencian* (B 267) *ceñen presencian* (A 267).

CHIPIPAPA. *orra emacume chipipapa vezala apainyu* (A 459).

CHISSMISTA. *chissmista vici baten ancerat* (B 272) *pensatu bezain fite* (A 272).

CONDU, cuidado. *ibil bedi conduiquin* (B 301) *ivill vedi cuidadovarequin* (A 301).

CORUA, corona. *arq galdu ttuben Erreynuba eta corua* (A 398) *areq galdu tien Erresuma eta corona* (B 398).

CRIMA, maldade. *ene crima guziaq* (B 59) *ner maldade guziyeq* (A 59).

CURAYOS, valiente. *guizon deniq curayosena icaratzten* (B 41) *hbvaliente-na* (A 41).

DESTIMONIO, testigu. *Cieq cizte egui unen destimonioaq* (B 318) *zueq zaretete eguiya onen testigubaq* (A 318).

DIURIA, dirua. *inyustoqui ezarri ciela vere viotza diurian* (B 442) *injustoqui paratu zubela vere viyotza diruban* (A 442).

DOLORA, arrepentimentuba. *yaquin beza mundu guciaq ene dolora* (A 498) *nere arrepentimentuba* (B 498).

EL, allega(tu). *el guitezque zahartzera* (B 142) *allegattezque zartzera* (A 142).

EMENDA, erreforma. *Ytz batian, emendariq vague ezta varcacioniq* (B 473) *Ytz batez, erreformaiq gabe ezta barcamenduiq* (A 473).

ENOILZEN, ocupatzen. *Aunitz gauzetan zarate enoilzen* (A 227) *Ocupatzen ziztelacotz anitz gauzetan* (B 227).

ERAUNTZI *vanidadietatiq erauntziyaq* (A 158) *vanitatetaiq erauntziaq* (B 158).

ERAVERAT, arabera. *zubeq vizi zaraten eraverat* (A 224) *cien vicitzaren arabera* (B 224).

ERDITSI. *erditsi dezagun dichosuaq vetico izattia* (A 108) *erdies dezagun beticotz urosa q izaitia* (B 108).

EQUIN. *munduco erreynu guciyeq eta equin gloriya* (A 12).

ERRAUTSA, polbua. *aiciaq daraman errautsa bezala* (B 52) *aziaq (sic) daraman polbua vezala* (A 52).

ERRESPUESTA *eman cion errespuestarequin digu eracusten* (A 21).

ERRESTACA, errestan. *dabiltza errestaca* (A 96) *dabiltza errestan* (B 96).

ERRESUMA, erreinu. *erresumaq eta imperioaq* (B 52) *ereinubaq eta Ymperiyuaq* (A 52).

ERTSI, estu. *necesario da sartzia borta ertsitiq* (B 471) *Precisua da sartzia ate estutiq* (A 471).

ESCAPU. *eternitatiac eztu escapuic* (B 121) *escapuric* (A 121).

ETERNALA, eterna. *Oh Yainco eternala* (B 111) *Oh Jangoico eterna* (A 111).

EZAUMENTU, ezautza. *zubeq, ezaumentu provechosuoquin arguittubaq* (A 206) *cieq ezautza provechos oquin arguitiaq* (B 206).

EZYEUUSE, deuse. *ezyeuserat viurtzen* (B 50) *deusezerat viyurzen* (A 50).

FERMU, firme. *ustez ain fermu eta decidatiq* (B 320) *ustez añ firmiaq* (A 320).

FINI(TU), acaba(tu). *finituco ote dugun* (B 291) *acabatuco ote dugun* (A 291).

FRAUDA, engaño. *ya nigar eguiten du vere frauda usura eta logrerietaz* (B 442) *ya du nigar eguitten vere engañubetaz, vere usura eta logrerietaz* (A 442) *frauda eta inyusticiari* (A 94).

GALAI. *cortejo eta galairiq vague ezin pasatu ciren oriyetaz* (A 461).

GALDURRA. *temploco galdurrabaren gañian* (A 5).

GALGARRI. *betico galgarrira chuchen chuchena guidatzen* (B 238) *betico galgariyerat zuzen zuzena guiatzen* (A 238).

GUIRENO, visquivittartian. *vici guireno* (B 295) *vizi garen visquivittartian* (A 295).

GUISA. *guisa untan erdies dezagun* (B 108) *onequin erditsi dezagun* (A 108) *bana guisa berian yauts guitezque* (B 131) *viño bayetere yautsi gattezque* (A 131).

HUME, aur. *zeben humiey ejemplu ona ematten* (A 191) *cien aurrer exemplu ona emaiten* (B 191).

ICIGARRI, espantoso. *escu icigarri bateq advertitu zacon* (B 261) *viño escu espantoso bateq eman cion aditzerat* (A 261).

IGUI, mugi. *vertuteen practicatzero iguiatzen guitiena* (B 40) *mugierazten* (A 40) *ezpaguitu iguitzen* (B 485) *ezpagattu muguitzen* (A 485).

IHES, iguesi. *Munduco lanyerretaiq ihes eguiniq* (B 182) *Munduco peligruetatiq iguesi eguiñiq* (A 182).

INYAR, indar. *guere inyar guciyequin* (A 301) *gure (indar guciequin) viotz gucitiq* (B 301).

IRACHI, yunta(tu). *oso osoqui irachiya* (A 151) *oso osoqui yuntatia* (B 151).

IRAUNTZI, erauntzi. *abaruba vere ondasun injustubetatiq iraunzten ttubena ura* (A 45) *erauntzten diena* (B 45).

IRRI. *irriyaq eta brindisicaq* (A 264).

ISSKIRIA(TU), escribittu. *essquiriatuz paretian* (B 261) *escribitturiq paretian* (A 261).

ITCHE, eche. *eternidadiaren itcherat* (A 101) *eternidadiaren echerat* (B 101) *itchecho lana* (A 183) *echeco* (B 183).

JAQUINSUN, sabanta. *ea bada munduco jaquinsunaq* (A 173) *vilazquitzie veraz munduco sabantaq* (B 173).

LANZE, apuru. *cien buriaq lance untan ez icustiagatiq* (B 176) *zeben burubaq apurua onetan ez icustiagatiq* (A 176).

LANYER, peligru, arriscu. *Munduco lanyerretaiq ihes eguiniq* (B 182). *Munduco peligruetatiq iguesi eguiñiq* (A 182) *arima galtzeco lanyerrian* (B 234) *arima gassua galzeco arriscuban* (A 234).

LOGRERIA *vere usura eta logrerietaz* (A 442) *vere usura eta logrerietaz* (B 442).

MALUR, dañu. *erreparatuco tu eguin tien malurraq* (B 446) *erremedyatuco ttu gaizqui eguiñaco dañubaq* (A 446).

MALUROS, triste. *becatari maluros oquin pasatzen dena* (B 416) *pecatari tristia oquin pasazen dena* (A 416) *malurosaq cieq eta ni* (B 482) *Ay, ay, zuben eta nere tristiaq* (A 485).

MEMENT, instantia. *oray, (instante) mement untan verian* (B 254) *oranche vertan, instantia onetan vertan* (A 254).

MENDECA(TU), vengatu). *nuntiq etaz mendecatuco* (B 419) *nondiq etaz vengatuco* (A 419).

MENTURA(TU), atrevi(ttu). *menturatuco dena* (B 316) *atrevittuco dena* (A 316).

MIACHU, erreprensione. *Miachuriq mereci* (A 198) *erreprensioneiq merechi* (B 198) *precisua dela izattia miachuriq merezi eztuen vezalaquaq* (A 469) *Necesario da izaitia reprensioneiq merechi eztuten bezalaquaq* (B 469).

MODU, manera. *veguitratzen vadiozube zuben vicitza modubari* (A 215) *soiten baducie cien vicitza manerari* (B 215).

MOYEN. *ordian moyen guciaq finitiaq dira* (B 367).

OCHATZE, guatze. *bustiazia ene ohatzia* (B 59) *bustierazi nere guatzia* (A 59).

OHOINGUA. *bertzia ohoinguari* (B 93).

ORAY, oran. *bana nahiz oray* (B 301) *vino naiz oran* (A 301).

OOR, oy. *oor gertatzen zee* (B 256) *oy guertatu zayo* (A 256).

ORCHEQ. *orheq guciyeq emanenttiat* (A 13).

OREN, ordu. *eriotzeco orenerano* (B 310) *eriotzeco orduriñecuan* (A 310).

OSTIKA(TU). *cerengatiq becatari guziaq osticatzen dute Yaincoaren legue saindia?* (B 95).

PARA, ezar. *para mobimentuban lurra guciya* (A 176) *ezarracie movimendian lur gucia* (B 176) *paratu zubela vere viotza diruban* (A 442) *ezarri ciela vere viotza diurrian* (B 442).

PARABIZU, paradiso. *izan eremanaq parabizurat* (B 136) *izan eramanaq Paradisorat* (A 136).

PLEÑU, suspiro. *baldin ezpada urricaltzen ene doloriaz, ene pleñiez* (B 62) *nere doloriaz nere suspiruaz* (A 62) *entzun aren pleñiaq* (B 400) *aditzazu aren suspirubaq* (A 400).

PRESUNA. *presuna ura emaiten da deshonestqueriari* (B 93).

PREMU, herederua. *gloriaren eta ceruco premu* (B 303) *aren gloriaren herederuac* (A 303).

PRESUNDEGUI, calabozo. *Ynfernucio presundegui ain ilun otan* (B 238) *erori vaicara calabozo añ illuna otan* (A 238).

PUCHANTZA, grandeza. *puchantziaz inguratuba ura* (B 271) *añberze grandezetaz inguratuba ura* (A 272).

PUISSCO, apur. *suspendizazu puiscco bat zure decretuba* (A 387) *suspendi zazu apur bat* (B 387). *Ikus pusco.*

PUNIMENDU, castigu. *ene beha doon punimendia* (B 62) *betico castigua* (A 62) *betico premioa edo punimendia* (B 124) *betico premiyua edo castigua* (A 124).

PUSCO, apur. *pusco bat* (A 89) *apur bat* (B 89).

SABANTA, jaquinsun. *Vilazquitzie veraz munduco sabantaq* (B 173) *ea bada munduco jaquinsunaq* (A 173).

SOBERAQUIN, excesibo. *munduco creaturen amodio soberaquina* (B 38) *munduco griaturen desverdiña ura* (A 38) *lujo soberaquinazco veztimenta* (B 189) *veztidura eta arropage excesibuaq* (A 189).

SOBERBO, urgulutsu. *soberbo deniq altuvuena humilllatzen* (A 43) *sobervio deniq urgulutsiena* (B 43).

SOIN, beguira(tu), deseia(tu). *soiten baducie cien vicitza manerari* (B 215) *veguitratzen vadiozube zuben vicitza modubari* (A 215) *soiten ducienaq* (B 205) *deseyatzen duzubenaq* (A 205) *soinzazu bederen aren nigarrer* (B 400) *veguira ziozu aren nigarrey* (A 400).

SORTU, yayo. *concebittiac izan guinela sortzeco* (B 122) *concebittubaq yajotzeco* (A 122).

TRABAILU, trabaju. *trabailutan* (B 134) *trabajubetan* (A 134) *vici cizten trabailuzco egun labor otan* (B 348).

UNA. *obra unaq* (B 96).

UNTASUN, ondasun. *Untasunetaiq buluziyag* (B 158) *Ondasunetatiq villussiyag* (A 158).

URGULU, suberbu. *urricall cite urguliari, ordiqueriarri emanaq direnetaz* (B 451) *urricalldu zattia soberbuetaz, ordiyetaz* (A 451).

URGULUTSU. *sobervio deniq urgulutsiena* (B 43) *altuvuena* (A 43).

UROS. *uros eguin behar guituzten obra unaq?* (B 96) *eternitate uros bat* (B 304) *eternidade dichoso bat* (A 304).

UROSTASUN, dicha. *vere urostanaren betico urteetan* (B 83) *vere dicharaco vetico urtietan* (A 84).

URRIQUEL(DU), urricall. *vederiq urriqueldu zattia* (A 459) *urricall cite bedere* (B 459).

URRIQUI. *ya finitu cen urriquitzezo dembora* (B 352).

VAGUE. *decreto erremediyoriq vaguecua* (A 262) *gabecua* (B 262).

VAGUETASUNA. *oroipenaren vaguetasuna* (A 127).

VALIOSA, fructuoso. *pensamendu valiosaren ondoria* (B 500) *pensamentu fructuosuaren ondoria* (A 500).

VANA(TU), publica(tu). *vana vede decretubau* (A 384) *publica bedi decreto au* (A 384).

VERANTA, verandu. *ya veranta da* (B 435) *ya verandu da* (A 435).

VERESI, verechi. *iñorrere eztu veresten* (A 213) *nehor eztu verechten* (B 213).

VERRE(TU), emenda(tu). *vere ondasunaq verretzen* (A 83) *vere untasunaq emendatzen* (B 83) *zuben cuidado guciyeq dire munduco caudalaq eta ondasunaq verretzia* (A 231) *cien arranguna guciaq direlacot munduco caudalaq eta untasunaq emendatzia* (B 231).

VEZTIDURA, veztimenta. *Veztidura eta arropage excesibuaq* (A 189) *lujo soberaquinazco veztimenta* (B 189).

VIGUELA, guibelerat. *ez itzuli viguela* (A 185) *ez etare guibelerat itzuli* (B 185).

VILLUSI, buluzi. *ondasunetatiq villussiyag* (A 158) *untasunetaiq buluziyag* (B 158).

VIÑO, bano. *sartu viño len* (A 102) *sartu bano lehenago* (B 102).

VIZQUIVITTARTIAN, guireno. *vici guireno* (B 295) *vici garen vizquivittartian* (A 126) *vizi garen visquivittartian* (A 295).

YAUTS. *bana guisa berian yauts gitezque* (B 131) *viño bayetere yautsi gitezque* (A 131).

YAYO, sortu. *concebittubaq yayotzezo* (A 122) *sortzezo* (B 122).

YGAN. *ygan gitezque tronurat* (B 138).

YUYA(TU), yuzca(tu). *ilen guirela yuyatiaz izaiteco* (B 124) *illen garela yuzcatubaq izatteco* (A 124).

YUZCA(TU), yuya(tu). *illen garela yuzcatubaq izatteco* (A 124) *ilen guirela yuyatiaz izaiteco* (B 124).

ZAMIN. *nere nigar zaminequin* (A 59).

ZARRERI, zahartasuna. *luzatuco zuben zarreriñecuan* (A 252) *luzatuco dien zahartasunerano* (B 252).

ZIZARI, arra. *zizariyen yanaria* (A 88) *arren yanaria* (B 88).

LABURPENA

Hemeretzigarren mendeko bi euskal eskuizkribu argitaragabe datoz lan honetan. Gai eta oinarriko testu berari Lesaca eta Luzaideko mintzairetan emandako berezitasunak azaltzen dira zutabe parekatuen zerrendan. Anastasio Echeverri (1832 - 1907), Elizondoko semea, eta Nikolas Polit (1834 - 1906), auriztarra, dira egileak. Dialektologia ikerketarako baliagarri izan daitezke.

RESUMEN

El trabajo presenta dos manuscritos vascos del siglo XIX. Contrasta a dos columnas las particularidades del habla local de Lesaca y Valcarlos, en base a un mismo tema y texto inicial. Sus autores son, Anastasio Echeverri (1832 - 1907), natural de Elizondo, y Nicolás Polit (1834 - 1907), de Burguete. Puede ser una aportación interesante para los estudios de dialectología vasca.

RÉSUMÉ

Cet ouvrage présente deux manuscrits basques du XIXème siècle. IL contraste, sur deux colonnes, les particularités du parler local de Lesaca et de Valcarlos, sur la base du même thème et d'un texte initial. Les auteurs sont Anastasio Echeverri (1832-1807), originaire d'Elizondo, et Nicolás Polit (1834-1906), originaire de Burguete. Cette contribution pourrait être intéressante pour les études de dialectologie basque.

ABSTRACT

This article presents two 19th-century Basque manuscripts. It makes a contrast, in two columns, of the peculiarities of the local language spoken in Lesaca and Valcarlos based on a common initial theme and text. The authors of the texts are Anastasio Echeverri (1832-1907) from Elizondo, and Nicolás Polit (1834-1906) from Burguete. This could be an interesting contribution to studies into Basque dialectology.